

מבוא

דבר הנשיאה

ידידי חברי האקדמיה,
קוראים נכבדים,

פרופ' נילי כהן
נשיאת האקדמיה

אני מתכבדת להגיש את הדוח השנתי החמישי בתקופת כהונתי כנשיאת האקדמיה. העבודה על הדוח נעשתה בחודשים המורכבים שבהם התמודדנו אנו, המדינה, הקהילה המדעית והעולם כולו עם השלכותיה של התפשטות מגפת הקורונה. בעקבות המגפה נאלצה גם האקדמיה, ככל הגופים, לדחות כינוסים, אירועים וסדנאות וכן התמודדה היא עם אתגרים בניהול השוטף במסגרת המגבלות. עם פרוץ המגפה בארץ הקימה האקדמיה ועדה מיוחדת שדנה בהשלכות המגפה ובנושאים הנגזרים ממנה בטווחי זמן שונים. נקווה שלא ירחק היום, ונוכל לחזור לפעילות שגרתית, תוססת, שתאפשר לנו להיפגש ולפעול בחברותא.

האקדמיה פועלת למילוי המשימות המוטלות עליה על פי חוק: טיפוח הפעילות המדעית בארץ, ייעוץ לממשלה בנושאים הקשורים למדע ולטכנולוגיה, קיום קשרי חוץ מדעיים עם גופים דומים בחו"ל ועם ארגונים בין-לאומיים וכן הוצאה לאור של פרסומים שיש בהם כדי לקדם את המדע. כל הפעילויות מפורטות בפרקי הדוח.

האקדמיה התברכה השנה בהישגים חשובים בתחום הבין-לאומי, ובראשם חתימה על חידוש ההסכם לשיתוף פעולה מדעי עם החברה המלכותית הבריטית לחמש שנים נוספות, שהתקיימה במהלך כינוס דו-לאומי שערכו שתי האקדמיות בנושא ביולוגיה מבנית. עוד השנה הלכו והתחזקו היחסים עם האקדמיה הלאומית למדעים של ארצות הברית, ה-NAS, והדבר בא לידי ביטוי בכינוס ראשון, בתחום מדעי המחשב, שנערך בירושלים לפי ההסכם ההיסטורי שנחתם בשנה הקודמת. נוסף על אלה חידשה השנה האקדמיה את ההסכם לשיתוף פעולה מדעי עם האקדמיה למדע וטכנולוגיה של קוריאה הדרומית, ונערכו כינוסים דו-לאומיים בשיתוף האקדמיה הלאומית ההודית למדעים והאקדמיה הלאומית הגרמנית למדעים – לאופולדינה. כמו כן הוזמנו חברי אקדמיה ישראלים להשתתף בפורום מומחים להתמודדות עם משבר הקורונה שיזמה האקדמיה הגרמנית. אנו גאים בקשרים המדעיים הנרקמים בין מדענים ישראלים למדענים זרים בעקבות פעילויות אלה ונמשיך לפעול במרץ להעלאת קרנו של המדע הישראלי בקהילה הבין-לאומית.

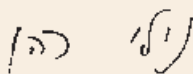
בתוקף תפקידה של האקדמיה לייעץ לממשלה בתחומים הנוגעים לממשק שבין המדע לממשל פורסמו השנה דוח מצב המדע בישראל תש"ף/2019 ודוח הוועדה לבחינת מצב אוספי הטבע הלאומיים. עוד פעלו הוועדה לבדיקת נושא איכות החיים בישראל, הוועדה לבדיקת תחום לימודי השואה במוסדות האקדמיים והוועדה לבחינת האפשרות לשלב את לימודי מדע הנתונים (Data Science) בכל תחום ידע באוניברסיטה, וכן הוקמו ועדת ההיגוי הלאומית בתחום מדעי הים והוועדה לבדיקת הנושא של הקמת מרכז לאומי ל-Cryo-EM.

האקדמיה ממשיכה לקדם מדענים ומדעניות צעירים באמצעות תוכניות מגוונות: פרסי בלווטניק למדענים צעירים, המוענקים זו השנה השלישית, מלגות אדמס, מלגות רות ארנון, מלגות קרן פולקס, הכינוסים הבין-לאומיים של קאוולי ו-GISFOH ועידוד שיתופי פעולה עם מדענים צעירים ברחבי העולם. כחלק מן המגמה להמשיך ולחשוף את המדע בארץ לפני מדענים צעירים מצטיינים מהעולם הוענקו השנה, זו הפעם השנייה, מלגות להבאת בתר-דוקטורנטים מצטיינים מחו"ל. נוסף על אלו, האקדמיה הצעירה הישראלית פועלת במרץ לקידום יוזמות רבות ומבורכות.

כחלק ממאמצייה של האקדמיה להנגיש את המדע לציבור ערכה השנה האקדמיה מפגש פתוח במכללה האקדמית ספיר בשדרות, ואנו תקווה כי נסיף להעצים את קשריה של האקדמיה עם הקהל הרחב גם בשנת הלימודים הבאה, והפעם במכללה האקדמית תל-חי. הציבור גדש את האולמות בכינוס השנתי לציון יום דרווין הבין-לאומי וכן בכינוס הרבת-תחומי השנתי במדעי הטבע ובמדעי הרוח שעסק השנה בנושא "יופי". בסדרת המפגשים "בשערי האקדמיה", שהוקדשה השנה לנושא "תגליות", השתתפו מאות מאזינים, ובהם קבוצות של תלמידי תיכון, שאף זכו למפגש מקדים עם החוקרים. חברי האקדמיה והאקדמיה הצעירה אף חברו ליצירתה של תערוכה ססגונית, "היופי במדע", הבוחנת את הקשר שבין מדע לאסתטיקה כפי שהוא משתקף בתמונות הלקוחות ממחקריהם של החברים ומוצגת השנה בבית האקדמיה.

אני רוצה לנצל את הבמה הזו ולהודות מעומק הלב ליושבי הראש היוצאים של החטיבה למדעי הטבע פרופ' איתמר וילנר והחטיבה למדעי הרוח פרופ' יוסף קפלן, אשר שימשו בתפקידם בנאמנות במשך שש שנים. בהזדמנות זו נקדם בברכה את יושבי הראש הנכנסים של החטיבה למדעי הטבע פרופ' ידן דודאי והחטיבה למדעי הרוח פרופ' סרג'יו הרט, אשר נכנסו לתפקידם בראשית השנה, ופועלים במסירות לקידום מטרות האקדמיה.

אני מבקשת להודות לחברי מועצת האקדמיה על שיתוף הפעולה המבורך, לצוות האקדמיה, בראשות המנהלת גליה פינצי, על מחויבותו המסורה, ולכם, חברי האקדמיה – על ההשתתפות בפעילויות, על הסיוע והתמיכה, על היוזמות הברוכות ועל הידידות.

 בברכה, בידדות,
 נילי כהן

מועצת האקדמיה

פרופ' דוד הראל

סגן הנשיאה

פרופ' רות ארנון

הנשיאה לשעבר

גליה פינצי

מנהלת האקדמיה

פרופ' נילי כהן

הנשיאה

פרופ' ידין דודאי

יו"ר החטיבה למדעי הטבע

פרופ' סרג'יו הרט

יו"ר החטיבה למדעי הרוח

מנהל האקדמיה

ההוצאה לאור

טלי אמיר מנהלת ועורכת ראשית
דבורה גריינימן עורכת בכירה באנגלית
ריטה סילצוב אחראית שיווק והפצה
יהודה גרינבאום מפיק דפוס

פרויקטים מיוחדים

ירדן ניב רכז פרויקטים
מרב עטר רכזת האקדמיה הצעירה הישראלית
ופרויקטים מיוחדים

תחזוקה ומשק

מיכאל זגורי מנהל
כוכי מימרן מתאמת תחזוקה ומשק
יוסי אפללו עוזר

גיל נידרמאיר עוזר

מיכל כהן עובדת משק

ריקי ביטון עובדת משק

אורלי דריהם עובדת משק

מחשוב

יעקב רוטמן אחראי מחשוב

ארכיון

רבקה פרדס-גבריאל ארכיונאית

לשכת הנשיאה ומנהלת האקדמיה

דגנית עזר מנהלת הלשכה וכוח אדם

כספים ומנהל

גדי לוי סמנכ"ל

ילנה יופה חשבת

אלה בדליאן מנהלת חשבונות

החטיבה למדעי הטבע

ד"ר יעל בן-חיים רכזת

אביבה לוי מתאמת מנהלתית

החטיבה למדעי הרוח

סימה דניאל רכזת

זיוה דקל מתאמת מנהלתית

קשרי ציבור, יישום חוק חופש המידע

נעמה שילוני מנהלת

קשרים בין-לאומיים

ג'ו כהן מנהלת

רות חסון מתאמת קשרים בין-לאומיים

מלגות דוקטורט ובתרגום דוקטורט,

מרכז הקשר לחוקרים ישראלים

בת-שבע שור מנהלת

ייסודה של האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים

בראשית שנות החמישים החלו לדון במשרד החינוך והתרבות על אפשרות הקמתן של שתי אקדמיות: האחת למדעי הרוח והאחרת למדעי הטבע. בשנת 1955 הוקמה ועדה בראשותו של שר החינוך פרופ' בן-ציון דינור ובהשתתפותם של אחדים מבכירי המדענים, והיא דנה בהצעות להקמת האקדמיות. הוועדה המליצה לפני הממשלה לפתוח בצעדים לקראת הקמתה של "פרה-אקדמיה". הממשלה קיבלה את ההצעה, אולם ההתנגדות שהתעוררה בכנסת הביאה לגניזתה. באותה השנה פנתה משפחת ון ליר לממשלת ישראל והציעה להקים בירושלים "מרכז לקידום התרבות", שישמש מקום מפגש לאנשי מדע, לאנשי רוח, להוגי דעות ולאנשי אומנות. ההצעה נדונה בממשלה בדצמבר 1955 ואושרה. בהחלטה נאמר ש"המרכז לקידום התרבות יאכסן את האקדמיה ללשון העברית ואת האקדמיות (העתידות לקום) למדעי רוח וטבע ולאומנויות", ומטרתו תהיה "ריכוז הישגי המחקר האקדמי הגבוה". בעקבות ההחלטה הקצתה הממשלה את חלקת הקרקע שעליה עומדים היום האקדמיה למדעים ומכון ון ליר. ואולם, בשל ההסתייגויות שנתעוררו באותה התקופה מהקמת האקדמיה שינתה הממשלה את החלטתה, ובנוסח המתוקן של החלטה מ-8 במרס 1956 הושמט הסעיף הקובע כי המרכז יאכסן את האקדמיות הלאומיות.

על אף נסיגתה של הממשלה מהחלטתה הראשונה נמשכו המאמצים להקים את האקדמיה. בראש היוזמים עמד פרופ' אהרן קציר. הוא הציג לפני דוד בן-גוריון את תוכניתו להקים שתי אקדמיות, שתפקידן יהיה בין השאר לרכז את הדגולים מקרב אנשי הרוח, המלומדים, המדענים והאומנים בישראל; להשתתף בתכנון המדעי-הלאומי של פיתוח הארץ; לייצג את ישראל בפורום של המדע הבין-לאומי; לקיים מגע מתמיד עם הגופים המקבילים בחוץ לארץ; לקיים פעולות אחרות בעלות אופי אקדמי או חינוכי. דוד בן-גוריון נתן את ברכתו להצעה.

לאחר פגישת הכנה של פרופ' אהרן קציר עם רקטור האוניברסיטה העברית ונשיא הטכניון – מכון טכנולוגי לישראל, שנדונו בה הצעותיו של פרופ' קציר, זימן דוד בן-גוריון ב-28 בנובמבר 1957 דיון בפורום רחב כדי ללבן את הבעיות הכרוכות בייסוד האקדמיה. בדיון השתתפו גם שר החינוך והתרבות דאז זלמן ארן, לשעבר שר החינוך פרופ' בן-ציון דינור ופרופסורים מן המוסדות להשכלה גבוהה. הדיון נסב על אופייה של האקדמיה ועל תפקידיה, והובאו בו נימוקים בעד ונגד הקמתה. בסיכום הדיון הוחלט על הקמת ועדה מכינה לקראת הקמת האקדמיה אף כי נשארו בעינם חילוקי הדעות וההיסוסים בקרב משתתפי הדיון באשר להקמתו של מוסד שהוא מעין אקדמיה.

ביוני 1958 נתמנתה ועדה שמתפקידה היה להציע רשימת מועמדים לוועדה המכינה. ועדה זו חרזה מן התפקיד שהוטל עליה והכינה גם טיוטה של הצעת החלטה בדבר הקמת "בית ועד" או "אקדמיה". באוקטובר 1958 הגיש שר החינוך והתרבות את ההצעה לממשלה, והיא אושרה ב-9 בנובמבר 1958. לפי ההצעה ייפתה הממשלה את כוחם של ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות למנות ועד מכין להקמת "בית ועד" (אקדמיה) למדעי הרוח והטבע, שישבו בו אנשי המדע הדגולים במדינה. ב-17 בדצמבר 1958 פנה דוד בן-גוריון אל אנשי המדע והרוח שהוועדה המליצה עליהם והזמין לשמש חברים בוועדה המכינה להקמת האקדמיה.

אלה חברי הוועדה המכינה:

שאול אדלר, אריה דבורצקי, ברנרד צונדק, יואל רכח, אפרים א' אורבך, בן-ציון דינור, נפתלי ה' טור-סיני, ליאון מאיר, יעקב פולוצקי, נתן רוטנשטרייך, גרשם שלום, פרנץ אולנדורף, נתן רוזן, מרכוס רינר, יצחק ברנבלום, אהרן קציר
חברי כבוד: חנוך אלבק, מרטין בובר, יצחק פ' בער, שמואל ה' ברגמן, משה צ' סגל, יחזקאל קויפמן

מתפקידה של הוועדה המכינה היה לעבד תקנון ל"בית הוועד". ואומנם בישיבתה הראשונה של הוועדה, ב-6 בינואר 1959, נקבעה ועדה להצעת תקנון. הצעת התקנון עובדה בשישה חודשים, וב-12 ביולי 1959 אישרה אותה מליאת הוועדה המכינה. תקנון זה היה "תקנון האקדמיה הלאומית למדעים", והוא אושר בממשלה ב-13 בספטמבר 1959. כך נוסדה האקדמיה למעשה ונתאפשר לה להתחיל בפעילותה. ב-27 בדצמבר 1959 נתכנסה הוועדה המכינה בראשותו של פרופ' מרטין בובר והכריזה על הקמת האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים. חבריה הראשונים היו חברי הוועדה המכינה.

ב-23 בפברואר 1960 התקיימה ישיבתה הראשונה של האספה הכללית של האקדמיה בהשתתפות ראש הממשלה דאז דוד בן-גוריון, והוא ישב בראשה. בישיבה נבחרו פרופ' מרטין בובר לנשיא האקדמיה ופרופ' אהרן קציר לסגן הנשיא.

עיגון מעמדה של האקדמיה הלאומית למדעים בחוק המדינה נעשה לאחר שוועדת השרים לענייני חקיקה הכינה, בשיתוף עם חברי האקדמיה פרופ' אהרן קציר ופרופ' גרשם שלום, הצעת חוק לאקדמיה. ב-14 ביוני 1961 אישרה הכנסת את "חוק האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים תשכ"א-1961".

במרס 1962 נתפרסם ברשומות "תקנון האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים", לאחר שהאספה הכללית של האקדמיה אישרה אותו.

מטרות האקדמיה ותפקידיה

- 1 לרכז בתוכה כחברים מטובי אישי המדע תושבי ישראל;
- 2 לייעץ לממשלה בסוגיות בעלות חשיבות לאומית בתחום המחקר והתכנון המדעי, לרבות במתן הערכות מצב לאומיות ביוזמת האקדמיה, ולהגיש דוחות וסקירות, וכן לייעץ ולתת מידע למשרדי הממשלה לפי פנייתם;
- 3 לטפח ולקדם פעילות מדעית, לרבות פעילות מדעית בין-תחומית ופעילות מדעית בתחומי דעת חדשים;
- 4 לקיים מגע עם גופים מקבילים בחוץ לארץ;
- 5 לפעול בייצוג המדע הישראלי במוסדות ובכינוסים בין-לאומיים, מתוך תיאום עם מוסדות המדינה;
- 6 לפרסם כתבים שיש בהם כדי לקדם את המדע;
- 7 לעסוק בכל פעילות אחרת שיש בה כדי לשמש את המטרות האמורות.

נושאי תפקידים בעבר ובהווה

נשיאי האקדמיה

2015-	פרופ' נילי כהן
2015-2010	פרופ' רות ארנון
2010-2004	פרופ' מנחם יערי
2004-1995	פרופ' יעקב זיו
1995-1986	פרופ' יהושע יורטנר
1986-1980	פרופ' אפרים א' אורבך ז"ל
1980-1974	פרופ' אריה דבורצקי ז"ל
1974-1968	פרופ' גרשם שלום ז"ל
1968-1962	פרופ' אהרן קציר ז"ל
1962-1960	פרופ' מרטין בובר ז"ל

סגני נשיא

2015-	פרופ' דוד הראל
2015-2010	פרופ' ב"ז קדר
2010-2004	פרופ' רות ארנון
2004-1995	פרופ' חיים תדמור ז"ל
1995-1994	פרופ' מנחם יערי
1993-1986	פרופ' נתן רוטנשטרייך ז"ל
1986-1980	פרופ' יהושע יורטנר
1980-1974	פרופ' אפרים א' אורבך ז"ל
1974-1968	פרופ' אריה דבורצקי ז"ל
1968-1962	פרופ' גרשם שלום ז"ל
1962-1960	פרופ' אהרן קציר ז"ל

יושבי ראש החטיבה למדעי הרוח

2019-	פרופ' סרג'יו הרט
2019-2013	פרופ' יוסף קפלן
2013-2007	פרופ' יוחנן פרידמן
2007-2001	פרופ' ב"ז קדר
2001-1995	פרופ' שאול שקד
1995-1989	פרופ' יהושע בלאו
1989-1986	פרופ' אהרן ברק
1986-1983	פרופ' נתן רוטנשטרייך ז"ל
1983-1980	פרופ' דן פטינקין ז"ל
1980-1974	פרופ' נתן רוטנשטרייך ז"ל
1974-1969	פרופ' יהושע פראוור ז"ל
1969-1963	פרופ' אפרים א' אורבך ז"ל
1962-1960	פרופ' גרשם שלום ז"ל

יושבי ראש החטיבה למדעי הטבע

2019-	פרופ' ידין דודאי
2019-2013	פרופ' איתמר וילנר
2013-2007	פרופ' רפאל משולם
2007-2004	פרופ' אלכסנדר לויצקי
2004-2001	פרופ' דן שכטמן
2001-1995	פרופ' רות ארנון
1995-1992	פרופ' יעקב זיו
1992-1989	פרופ' יצחק שטיינברג ז"ל
1989-1986	פרופ' ישראל דוסטרובסקי ז"ל
1986-1980	פרופ' שמשון אברהם עמיצור ז"ל
1980-1974	פרופ' יגאל תלמי
1974-1968	פרופ' ארנסט דוד ברגמן ז"ל
1968-1963	פרופ' אריה דבורצקי ז"ל
1963-1960	פרופ' יואל רקח ז"ל

נשיאי האקדמיה מאז נוסדה (מימין לשמאל): פרופ' מרטין בובר ז"ל, פרופ' אהרן קציר ז"ל, פרופ' גרשם שלום ז"ל, פרופ' אריה דבורצקי ז"ל, פרופ' אפרים א' אורבך ז"ל, פרופ' יהושע יורטנר, פרופ' יעקב זיו, פרופ' מנחם יערי, פרופ' רות ארנון, פרופ' נילי כהן